

УДК 347.73

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Солошкіна І. В.,

доктор юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: Стаття присвячена вивченню проблеми сутності, організації, принципів та методів податкового контролю в Україні та шляхів її удосконалення. Під час формування в Україні податкової системи нової формації, з прийняттям низки нормативно-правових актів у цій сфері, у тому числі Податкового кодексу України, внесення в нього відповідних змін, питання податкового контролю знаходяться в стадії удосконалення та потребують нових теоретичних досліджень та впровадження практик зарубіжних країн.

Також, в основу розгляду проблемних питань стосовно податкового контролю покладено світовий досвід, надбання економічної науки, фінансового права та теорії управління у частині положень щодо напрямів державного регулювання.

Ключові слова: фінанси, фінансова діяльність держави, фінансова система держави, органи фінансової діяльності, фінансовий контроль, податковий контроль, методи податкового контролю, стадії податкового контролю, перевірка, акт, довідка.

Анотация: Статья посвящена изучению проблем сущности, организации, принципов и методов налогового контроля в Украине и путей их реформирования. Во время формирования в Украине налоговой системы новой формации, с принятием ряда нормативно-правовых актов в этой сфере, в том числе налогового кодекса Украины, внесение в него соответствующих изменений, вопросы налогового контроля находятся в стадии усовершенствования, требуют новых теоретических разработок и внедрение практик зарубежных стран.

Так же, в основу рассмотрения проблемных вопросов относительно налогового контроля положен мировой опыт, приобретение экономической науки, финансового права и теории управления в части положений относительно направлений государственного регулирования.

Ключевые слова: финансы, финансовая деятельность государства, финансовая система государства, органы финансовой системы, финансовый контроль, налоговый контроль, методы налогового контроля, стадии налогового контроля, проверка, акт, справка.

Annotation: The paper studies the problems of the spirit, organization, principles and methods of tax control in Ukraine and ways of reforming them. During the formation of the tax system in Ukraine, the new formation, with the adoption of a number of legal acts in this area, including the Tax Code of Ukraine, making it appropriate changes, tax issues are under control improvements require new theoretical developments and the introduction of foreign practices countries.

Just a basis for consideration of problematic issues regarding tax control on a universal experience, the acquisition of economics, finance and management theory in terms of the provisions on the direction of government regulation.

Key words: finance, financial activities of the state, the financial system of the state, organs of the financial system, financial control, tax control, methods of tax control, tax control stage, check, act, reference.

Держава, за допомогою нормативно-правових актів, що містять фінансові норми права, регулює процес формування, розподілу, перерозподілу, використання та контролю централізованих та децентралізованих грошових фондів. Саме держава, як власник публічних фінансових ресурсів, відіграє значну роль у суспільстві в період побудови ринкової економіки. Зміст фінансової діяльності зводиться до того, що держава, акумулюючи фонди грошових коштів, забезпечує виконання внутрішніх та зовнішніх функцій держави, з рештою створює систему органів державної влади та місцевого самоврядування, яка завдяки наданим законодавством повноваженням забезпечує формування коштів з метою забезпечення здійснення функцій держави, завдань соціального, економічного, культурного характеру, управління, обороноздатності.

Саме через реалізацію контролюючої функції фінансів стає можливим забезпечення існування самої держави.

Фінансова діяльність держави реалізується на чотирьох стадіях:

- стадія мобілізації грошових коштів,
- стадія розподілу грошових коштів,

- стадія використання грошових коштів,
- стадія контролю за мобілізацією, розподілом та використанням грошових коштів.

Одним із методів реалізації фінансового контролю на практиці є податковий контроль.

Податковий контроль – система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків та зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обліку готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1]. Саме таке визначення податкового контролю надає чинний Податковий кодекс України.

Податковий контроль, будучи різновидом фінансового контролю, характеризується усіма рисами останнього, базується на загально-економічних принципах та нарівні з іншими видами фінансового контролю забезпечує рух публічних коштів, бере участь щодо формування сукупного суспільного прибутку.

Податковий контроль має більш вузький предмет регулювання, а саме публічні відносини щодо формування грошових фондів у державі та є формою реалізації контролюючої функції фінансів, яка в свою

чергу є сукупністю методів стосовно перевірки дій зобов'язаних суб'єктів фінансових правовідносин щодо реалізації принципу безумовного, імперативного дотримання податкового законодавства.

Податковий контроль реалізується через діяльність фінансових органів спеціальної компетенції, яких держава наділяє відповідними повноваженнями.

Податковий контроль як різновид специфічного державного контролю в Україні характеризується певними особливостями, а саме:

- специфічний державний контроль, що здійснюється обмеженим колом суб'єктів, які мають відповідні повноваження у цій сфері стосовно специфічного об'єкту – фондів, які знаходяться у власності держави, територіальних громад та фондів підприємств різноманітної форми власності.

- включає контроль за дотриманням податкової дисципліни, яка в свою чергу є вагомим сектором фінансової дисципліни у державі.

Об'єктом податкового контролю є переважно грошові відносини, що виникають між суб'єктами фінансових правовідносин щодо мобілізації централізованих та децентралізованих фондів коштів.

Предметом податкового контролю виступає первинна документація, яка регламентує рух контрольованих коштів.

Податковий контроль реалізується через нормативно-послідовні стадії.

Першою стадією податкового контролю в Україні є підготовча. Під час реалізації цієї стадії обирається об'єкт податкового контролю, коло контролюючих та контрольованих учасників, час проведення перевірки, строки, визначається мета та завдання контролюючих заходів.

Другою стадією є реалізація контролюючих дій окремими способами, які регламентовані ст. 62 Податкового кодексу України. Саме ця норма права містить вичерпний перелік шляхів податкового контролю, а саме:

- ведення обліку платників податків, що реалізується через певні стадії, а саме: стадія постановки на облік платника податків, під час якої фактично легалізується суб'єкт податкових правовідносин та наділяється відповідними суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, стадія уточнення, корегування відомостей щодо платників податків;

- інформативно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної податкової служби. 22 грудня 1994 року було прийнято Закон України «Про державний реєстр фізичних осіб-платників податку та інших обов'язкових платежів» [2], який втратив чинність згідно з Перехідними положеннями Податкового кодексу України. Кожній особі в державному реєстрі присвоюється окремий ідентифікаційний номер, без якого з 1 січня 1998 року неможливо було відкрити розрахунковий рахунок у банку та одержати заробітну плату. За такими правилами живе майже весь світ. Відповідно до ст. 516 Основ світового податкового кодексу визначено: кожен платник податків та кожна особа, яка здійснює платежі, що підлягають оподаткуванню відповідно до цього Кодексу, повинні мати номер для забезпечення

належної ідентифікації платника податків або такої особи. Ідентифікаційний номер вказується в декларації та інших документах, які необхідно подавати відповідно до податкового законодавства. Ідентифікаційний номер платника податків є єдиним для всіх податків. Платник податків одержує той самий номер як для податкових так і для митних цілей.

Також необхідно зазначити важливе місце такого нормативно-правового акту, як постанова Кабінету Міністрів України від 06 листопада 1997 року № 1232 «Про заходи щодо впровадження ідентифікаційних номерів державного реєстру фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів» [3], встановлено обов'язок міністерств та інших центральних органів виконавчої влади до 01 січня 1998 року реквізит «Ідентифікаційний номер» в усі форми первинних та звітних документів, які містять інформацію про об'єкти оподаткування.

Із невеликим запізненням подібний механізм було введено і для юридичних осіб. Положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 року № 118 «Про створення єдиного державного реєстру підприємств і організацій України» [4].

Метою створення державного реєстру було забезпечення єдиних принципів ідентифікації і обліку суб'єктів господарської діяльності, здійснення нагляду за структурними змінами в економіці, забезпеченням інформацією [5];

- перевірки та звірки відповідного характеру.

Основним способом податкового контролю, як власне і фінансового контролю, є податкова перевірка.

Перевірка являє собою контрольну дію на певній ділянці діяльності контрольованого суб'єкта фінансових правовідносин, пов'язана з використанням облікових, звітних документів з метою виявлення порушень фінансової дисципліни у сфері оподаткування, усунення відповідних недоліків та притягнення винних осіб до відповідальності, встановленої чинним законодавством. Здійснення податкових перевірок передбачає послідовну реалізацію дій. Безпосереднім об'єктом є бухгалтерські книги, звіти, кошториси, декларації, товарно-касові книги, показники електронно-касових апаратів і комп'ютерних систем, які використовуються для розрахунків за наявні кошти із споживачами, патенти, свідоцтва про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, спеціальні дозволи на її здійснення. Суб'єкти податкових перевірок охоплюють коло осіб які наділені як повноваженнями, так правами та обов'язками у зв'язку з проведенням фінансового контролю [4].

Стаття 75 Податкового кодексу України регламентує вичерпний перелік перевірок, а саме: камеральні та документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки.

Глава 8 Податкового кодексу України, яка має назву «Перевірки», однозначно встановлює види перевірок, порядок проведення окремих видів перевірок, регламентує умови та порядок допуску посадових осіб органів державної податкової служби

до проведення перевірок, строки проведення виїзних перевірок, матеріали, які є підставами для висновків під час проведення перевірок, порядок проведення експертизи під час здійснення податкового контролю, процедуру надання платниками податків документів, а також порядок оформлення результатів податкових перевірок суб'єктів фінансових правовідносин.

Наступною стадією податкового контролю в Україні є оформлення та підсумкове оформлення матеріалів перевірки, складання довідок та актів щодо закінчення формально визначених контрольованих дій.

Актом перевірки є службовий документ, який підтверджує факт проведення перевірки фінансово-господарської діяльності платника податків і є носієм доказової інформації про виявлені порушення вимог податкового, валютного, банківського законодавства, контроль за дотриманням якого покладений на відповідні податкові органи.

На відміну від акту перевірки, довідка – це службовий документ, який підтверджує факт проведення документальної перевірки фінансово-господарської діяльності платників податків і є носієм інформації про невстановлення фактів правопорушення вимог податкового, валютного та банківського законодавства суб'єктами фінансових правовідносин, контроль за дотриманням яких покладено на відповідні органи, що мають спеціальну компетенцію щодо деалізації контролюючої функції фінансів з метою дотримання фінансової дисципліни.

Акт або довідка мають чітко регламентовану чинним законодавством структуру, елементами якої є:

вступна частина:

- місцезнаходження платника податків;
- найменування платника податків, відповідно до установчих документів; підстави для проведення перевірки;
- дата видання та номер направлення на перевірку, найменування органу, що видав направлення;
- посада, назва структурного підрозділу, найменування податкового органу, звання, прізвища, імена, по батькові посадових осіб, що провадять перевірку,
- вид перевірки,
- період за який провадилась перевірка діяльності платника податку,
- інформація про вручення платнику податків повідомлення про проведення перевірки, якщо це передбачено діючим законодавством,
- інформація про наявність журналу реєстрації перевірок платника податків та вчинення в ньому запису про проведення перевірок.

Загальні положення:

- строк проведення перевірки,
- інформація про посадових осіб платника податків або його законних представників, відповідальних за фінансово-господарську діяльність,
- про реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності та взяття на облік,
- про розмір статутного капіталу,
- інформація про засновників,

- код за ЄДРПОУ та реєстраційний номер облікової картки платника податків,
- підпорядкованість,
- перелік філій, відділень та інших відокремлених підрозділів,
- інформація про види діяльності, які здійснював суб'єкт господарських відносин за період, що перевіряється,
- перелік видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, патентуванню, квотуванню та відповідна інформація стосовно наявності у суб'єкта господарських відносин документів дозвоільного характеру,
- інформація про наявність рахунків у банках,
- інформація про попередню перевірку,
- інформація про документи, які використані при проведенні перевірки,
- інформація про зустрічні перевірки,
- проведення аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єкта перевірки.

В описовій частині отримані дані ґрунтуються за окремими видами податків і зборів. У ній відображаються задекларовані платником податків показники, результати перевірки цих показників. При цьому необхідною складовою описової частини неодмінно є відповідна аналітична таблиця.

У висновку акта або довідки зазначається опис виявлених порушень діючого законодавства з посиланням на підпункти, пункти, статті законодавчих актів або загальний висновок щодо відсутності таких порушень.

Заключною стадією податкового контролю є реагування суб'єктів, які провадили відповідні контролюючі дії та суб'єктів, щодо яких провадили контролюючі дії уповноважені органи. Результатом заключної стадії податкового контролю може бути як дії контролюваного суб'єкта щодо виправлення недоліків відповідно до чинного законодавства, так і трансформація контролюючих відносин у відносини, що припускають настання певного виду відповідальності за порушення фінансового законодавства.

У разі притягнення контролюваного суб'єкта до відповідальності за порушення фінансового законодавства у процесі мобілізації централізованих та децентралізованих фондів публічного характеру, законодавець регламентує можливість оскарження матеріалів податкового контролю при умові дотримання встановленої нормативно-правовими актами строків, порядку та процедури. Оскарженню рішень контролюючих органів присвячена ст. 56 Податкового кодексу України.

Під час формування в Україні податкової системи нової формації, з прийняттям низки нормативно-правових актів у цій сфері, у тому числі Податкового кодексу України, внесення в нього відповідних змін, питання податкового контролю знаходяться в стадії удосконалення та потребують нових теоретичних досліджень та впровадження практик зарубіжних країн.

Зокрема необхідно привести органи податкового контролю в Україні до європейських стандартів, дотримання Базельських принципів та запровадити існування єдиного інформаційного центру, який би акумулював повну інформацію щодо платника

податків, його майна, джерела дохідної частини бюджету учасника податкових відносин.

Крім того, потребує реформування сама податкова система, яка, незважаючи на прийняття податкового кодексу та об'єднання функцій податкових та митних органів у межах одного відомства, залишається досить колізійною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 13-14, № 15-16, № 17 (зі змінами).
2. Про державний реєстр фізичних осіб-платників податку та інших обов'язкових платежів: Закон України від 22 грудня 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

3. Про заходи щодо впровадження ідентифікаційних номерів державного реєстру фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 листопада 1997 року № 1232 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

4. Про створення єдиного державного реєстру підприємств і організацій України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 року № 118 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

5. Податковий кодекс України: науково-практичний коментар: у 3 ч. / М.П. Кучерявенко, І.Л. Самсін, І.Х. Темкіжев та ін.; за ред. М.П. Кучерявенка та І.Х. Темкіжева. – Х.: Право, 2012. – Ч.1 – 810 с.

6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (із змінами)

УДК 340.131:355.1 (477)

ПРОБЛЕМИ КОРУПЦІЇ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Поляков С. Ю.,

доктор юридичних наук, доцент,
начальник кафедри загальновійськових
та правових дисциплін
військово-юридичного факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Анотація: Стаття присвячена висвітленню питання запобігання корупції у Збройних Силах України. Позначено новітні нормативно-правові акти України у сфері протидії корупції. Наведено статистичні дані про прояви корупції за перше півріччя 2014 року у військовій сфері. Зроблено акцент на тому, що запровадження на законодавчому рівні антикорупційної експертизи та спеціальної перевірки є позитивним та важливим кроком на шляху протидії корупції. Проаналізовано Антикорупційну стратегію на 2014-2017 роки. Надано дані Transparency International про рівень корумпованості України за останні роки.

Ключові слова: корупція, корупція у Збройних Силах України, антикорупційне законодавство, Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки, антикорупційна експертиза, спеціальна перевірка.

Аннотация: Статья посвящена вопросам предупреждения коррупции в Вооруженных Силах Украины. Обозначены новейшие нормативно-правовые акты в сфере противодействия коррупции. Приведены статистические данные о проявлениях коррупции за первое полугодие 2014 года в военной сфере. Сделан акцент на важности введения на законодательном уровне антикоррупционной экспертизы и специальной проверки. Проанализирована Антикоррупционная стратегия на 2014-2017 годы. Предоставлены данные Transparency International об уровне коррумпированности Украины за последние годы.

Ключевые слова: коррупция, коррупция в Вооруженных Силах Украины, антикоррупционное законодательство, Антикоррупционная стратегия на 2014-2017 годы.

Annotation: The article is devoted to the coverage of the prevention of corruption in the Armed Forces of Ukraine. Marked the latest regulatory legal acts in the sphere of combating corruption. Displays statistics about the corruption in the first half of 2014 in the military sphere. Emphasizes the importance of incorporating at the legislative level anti-corruption examination and special tests. Analyzed the anti-Corruption strategy for the years 2014-2017. The data provided by Transparency International about the level of corruption in Ukraine in recent years.

Key words: corruption; corruption in the Armed Forces of Ukraine, the anti-corruption legislation; anti-Corruption strategy for the years 2014-2017.

В умовах реформування національного законодавства та беручи до уваги останні події, що відбуваються у незалежній Україні, потребує уваги та висвітлення окремих аспектів проблем корупції у Збройних Силах України. На сучасному етапі державотворення законодавець ставить за мету вживання посиленних заходів щодо боротьби з цим негативним явищем – корупція, і військова сфера не є виключенням. Про це свідчить ухвалення значної кількості нормативно-правових актів органами державної влади стосовно подолання корупційних діянь взагалі, та у Збройних Силах України зокрема. Йдеться про Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, Закон України «Про внесення змін до Кримінального та

Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 07 жовтня 2014 року, Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 року, Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року (який набирає чинності 25 січня 2015 року), Указ Президента України «Про делегацію України для участі в роботі Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO)» від 04 жовтня 2014 року, Роз'яснення Міністерства юстиції «Щодо моделі поведінки, яка допоможе запобігти ініціюванню корупційних проявів» від 02 жовтня 2014 року, Розпорядження Кабінету Міністрів